

Нам улууһа (оройуона)
Модут агрооскуолата

Чабылхай аат, умнуллубат мөссүөн.

Кылаас чааһын сценарийа.

Толордо

Готовцева Нюргустана Семеновна

алын сүһүөх кылаас учуутала

Кылаас чааһын былаана

Тиэмэтэ: Чабылхай аат, умнуллубат мессүөн.

Оскуолата, кылаас: Нам улуунун Модут орто оскуолата, 2 кылаас

Үөрэнээчи ахсаана: 12

Сыала: Биир дойдулаахпыт саха биллиилээх государственнай деятелэ М.К. Аммосов туһунан билсипии.

Соруктара: -Тереебут дойду историятын уерэтии;

-Ийэ дойдуга таптал иэйиитин иитии;

-Төрөөбүт дойду ааспыт олобун чинчийии;

Бодоруһар сатабыл: атын киһи кэпсээнин истии, ырытыгыга кыттыы, боппуруостарга эппиэттээһин, бэйэ санаатын сатаан туруоруу.

Билэр-көрөр сатабыл: бэйэбэ сыал туруорунуу, бэйэ дьарыгын тэрийии.

Бэйэни салайынар- дьаһанар сатабыл: бэйэ дьарыгын, тылын өбүн хонтуруолланыы, атын киһиэхэ убаастабыллаахтык сыһыаннаһыы.

Ытык өйдөбүлү инэринии түмүгэ: норуот олоһун олоһо, тыынаах дьылбата кини онорбут дьыалатыгар сытар.

Сүрүн өйдөбүллэр: государственнай деятель, Саха АССР, дьаралык, Хотугулуу-Илинни Федеральнай университет.

Үөрэх таһынан дьарык хаамыта

Этап	Учуутал дьарыга	Үөрэнээччи дьарыга	Иити-үөрэтии ньымалара	Түмүктэр
Сабаланыта	- Үтүө күнүнэн күндү оҕолоор!	- Үтүө күн!	Кэпсэтии Тылынан	Кылаас чааһыгар бэлэмнэнии
Сүрүн чааһа	<p>-Нам улуһуттан төрүттээх биллиилээх биир дойдулаахпыт билигин биһиги олорор сайдыылаах олохпутун терүттэспит киһинэн кими киэн тутта ааттыбыт? Маладьыастар!</p> <p>Биография Максим Аммосов 1897 сыллаахха ахсынны 22 күнүгэр Нам улуһун Хатырык нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Төрөөбүт балаҕана музей буолан турар. Биһиги оскуола 7 кылаас оҕолоро салайааччы Михайлова А.Е. бу күһүн музейга велопробегынан баран кэлбиттэрэ.</p> <p>Ус добордуулар. Исидор Барахов, Былатыан Ойуунускай уонна Максим Аммосов добордуу этилэр. Саха сирэ туспа өрөспүүбүлүкэ быһыытынан быраабын ылынарыгар улахан үтүөлээхтэр. Бу биһиэхэ олус элбэҕи биэрбитэ. Оскуолалар, урдук, орто үөрэх кыһалара арыллыбыттара. Саха сирэ сайдыы сана таһымыгар тахсыбыта.</p> <p>Норуот күүһэ түмсүү. Максим норуот күүһэ диэн тугун революция бастакы күннэригэр бэйэтинэн билбитэ. «Норуоту тэрийиэххэ, түмүөххэ, кинини салайыахха эрэ наада, атыны норуот бэйэтэ быһаарыа»,- диэн санаа кини өйүгэр-сүрүбүгэр</p>	<p>Максим Кирович Аммосов</p> <p>Оҕолор толкуйдуулар.</p>	<p>Кэпсэтии</p> <p>Быһаарыы</p> <p>Биирдиилээн соруудабы толоруу.</p> <p>Көрдөрөн үөрэтэр матырыйааллар.</p>	<p>Биллиилээх биир дойдулаахпыт аатын ааттааһын. Атын киһи кэпсээнин истии, ырытыыга кыттыһыы, боппуруостарга эппиэт. Бэйэ дьарыгын тылын – өһүн хонтуруолланыы, атын киһиэхэ убаастабыллаахтык сыһыаннаһыы. Норуот олорон ааспыт олоһор убаастабылы ингэрии. Болбомтолоох буолууну күүбүрдүү. Ыраастык улэлииргэ дьулуһуу. Күргүөмүнэн аабы дьобуруун сайыннарыы. Бэлиэ күн суолтатын билии.</p>

диринник инэн киирбитэ.
Ити санаанан кынаттанан,
Максим демонстраннар
инники кэккэлэригэр
знамя тутан тахсара,
улэһит норуот иннигэр
үрдук трибунааттан
уоттаах-төлөннөөх
тыллары этэрэ. Кини саха
хамначчыт, харана
норуотун көнүлгэ
тахсарга, баайдар-
тойотгор батталларыттан
босхолонорго көнүл
кыайыылаах кыһыл
знамятын кетехпут.

Максим мантан инньэ
күннэри-түүннэри
үлэлээн оскуола, уерэх
балаһыанньатын онорор
тубуккэ туһэр.

- Сахалар бэйэлэрин
тылларынан хаһыаттаах,
кенигэлээх буолаллар. Им
балай харанаҕа оһох
үөлэһиттэн хойуу кыым,
өрө ыһыллан тахсан,
харана тыа быһыһын
сырдатан ыһыахтанар.

-Киэьэ аайы норуот
түмсэр дьиэлэригэр
мусталлар, испиктээк
көрөллөр, хаһыат
ааҕаллар, ыраас олох
туһатын, эмп көмөтүн
туһунан дакылааттары
истэллэр.

- Максим Аммосов 6
омук тылынан холкутук
санарара: ол курдук
английскайдыы,
немецтии, французтуу,
казактыы, киргизтии,
узбектыы.

Утуе аатын уйэтитии

- Максим Кирович
Аммосов норуот
дьоллоох олоххо
тийэйрин туһугар бүтүн
олобун анаабыта.
Дьокуускайга, Намна
кениэхэ анаан
пааматынньыктар,
музейдар бааллар. Кини

	<p>Саха сиригэр үөрэх, культура, медицина сайдытыгар үгүс үлэни ыыппыта.</p> <p>Ол кэриэһигэр Хотугулуу-Илинги Федеральной университет Максим Кирович Аммосов аатын сүгэр.</p> <p>Оҕолоор, үчүгэйдик үөрэнээххитинэ, университетка киирэн, студент буолуоххут!</p> <p>Саха АССР тэриллитэ.</p> <p>-М.К. Аммосов П.А. Ойуунускайдыын уонна И.Н. Бараховтыын 1922 сыл муус устарыгар Саха АССР тэрийсибит киһинэн буолар. 2022 с. биһиги олоор республикабыт төрүттэммитэ 100 сааһын туолуоба.</p> <p>-Оҕолоор, өрөспүүбүлүкэбит уратытын кездерер тус бэлиэ туох диэн ааттанарый? Маладьыастар. Саха өрөспүүбүлүкэтин дьаралыга 1992 сыллаахха ахсынны 26 күнүгэр ылыллыбыта.</p> <p>Ааптардара-худуһунньуктар Афанасий Осипов, Василий Парников, Владимир Игнатъев, Иннокентий Потапов.</p> <p>-Оҕолоор, бу сыышпараларынан сирдэтэн дьаралыгы кырааскалыабын.</p> <p>-Оҕолоор дьаралыкпытыгар туох ойуута тахсан кэллэ?</p> <p>-Сахалар бээлэрин дьөһөгөй оҕолоро диэн ааттаналлар. Аттаах киһи илиитигэр тугу тутан иһэрий?</p>	<p>Дьаралык</p> <p>Оҕолор дьаралыгы кырааскалыыллар.</p> <p>Аттаах киһи</p> <p>Былаах</p>		
--	--	---	--	--

	<p>- Бу бийги норуот түмсүүлээхпитин көрдөрөр.</p> <p>Нам чулуу уола.</p> <p>-Чэйинг эрэ оболоор, улуу киһибитигэр анаан суруллубут хоһоону бука бары күргүөмүнэн аабыабын!</p>	<p>Киэн туттуох Чулууттан чулуу, Хоһуунтан хоһуун Бийги уолбутунан, Саханы саха дэспит Чабылхай Махсыыммыты нан! Хомпоруун хотойбут, Хаан уруу доборбут Чулууттан чулуубут Чабылхай Махсыыммыт! Көлүөнэ солбуйсуо, Ол эрэн хайаан да Албаннаах Эн аатын Ааттана туруоҕа!</p>		
Түмүк	<p>- Манан бийги Нам улууһугтан төрүттээх биир дойдулаахпыт чабылхай ааттаах, умнуллубат мессүөннээх Максим Кирович Аммосовка аналлаах кылааспыт чааһын түмүктүүбүт.</p> <p>- Озолоор, кинилэр ааттарын ейдеен! Максим Аммосов, Платон Ойуунускай Исидор Барахов уонна да атын саха чулуу дьоно бийги билигин олорор эйэлээх уйгулаах, барыта баар, сайдыылаах олохпутун, Саха өрөспүүбүлүкэтин төрүттэспит уһулуччулаах дьон буолаллар. Бийги чулуу дьоммут курдук үөрэхтээх сайдыылаах,</p>		Кэпсэтии Рефлексия.	Түмүк санааны сайа этии.

	төрөөбүт дойдубутун таптыыр дьон буоларга дьулуһохтаахпыт!			
--	--	--	--	--

Туһаныллыбыт литература:

1. Филиппов П. И. Революция саллаата, Якутскай. 1962.
2. Чуораанчык,- кыра саастаах оҕолорго аналлаах уус-уран литературнай сурунаал. №4-2021